

Kako je iz vojašnice nastal planinski dom

Dom dr. Klementa Juga v Lepeni praznuje 60 let

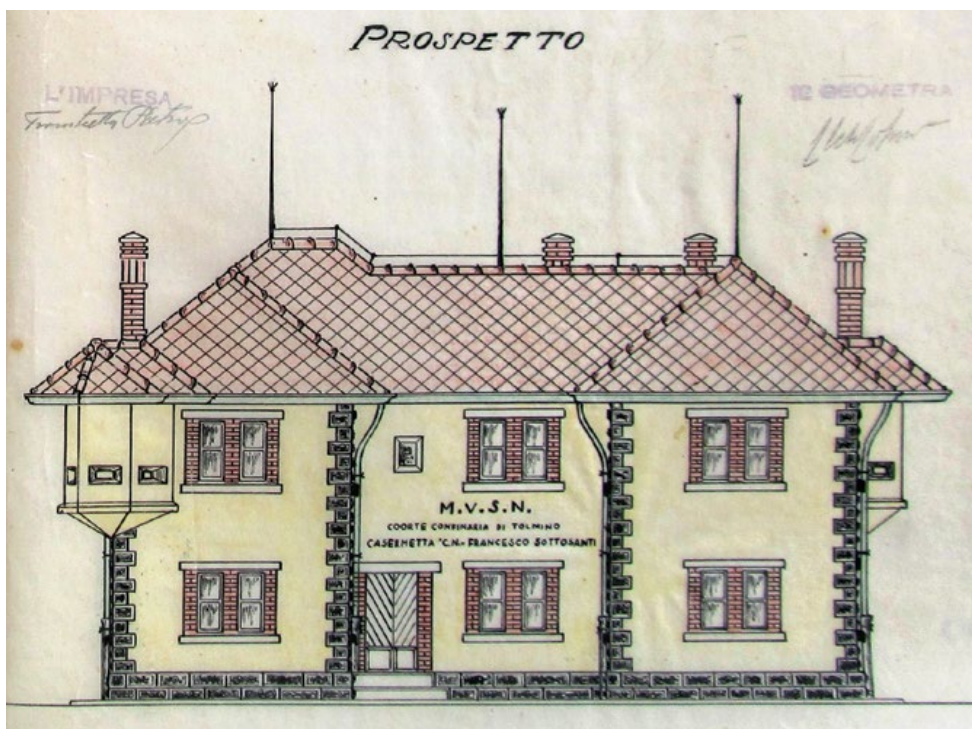
Vasja Leban

"Dolina Lepena tvori naravni in najbližji prehod iz Zgornje Soške doline v Bohinjsko dolino, in sicer preko planine Duplje, Bogatinskega sedla in Komne, kakor tudi čez Prehodavce za Tolmin. Dolga je 6 km in se začne 2 km pred vasjo Soča. Zaradi te naravne povezave so planinci in turisti že dolgo pogrešali v tem predelu planinsko postojanko, ki bi jim omogočila lažji prehod iz Komne ali Krna v gornjo posoško dolino, posebno Trento. Tej želji je sedaj ustreglo PD Nova Gorica, ki je dne 19. 7. 1953 otvorilo na koncu te doline, ko se pot začne vzpenjati proti planini Duplje in Krnskemu jezeru, novo lepo planinsko postojanko in jo posvetilo spominu znanega alpinista dr. Klementa Juga. Da je bila ta postojanka res nujno potrebna, je pokazal dosednji obisk, čeprav je društvu še ni uspelo popolnoma opremiti ..."¹

S temi besedami je bila v *Planinskem vestniku* leta 1953 pozdravljena nova planinska koča v Lepeni. Seznamu v povojnih letih odprtih ali obnovljenih planinskih koč se je pridružila nova, ki je nato skoraj 30 let veljala za najpomembnejše izhodišče v tem delu Julijskih Alp. Za povojno obdobje sta značilna prost razvoj planinstva na Slovenskem ter vlaganje v obnovo in gradnjo koč. O veliki zagnanosti priča podatek, da je bilo v zgolj treh letih (od 1949 do 1951) v izgradnjo in obnovo 73 koč in 6 bivačkov vloženih več kakor pol milijona prostovoljnih delovnih ur.²

Leta povojne obnove

V tem obdobju so okrog Triglavske skupine predvsem obnavljali koče, veliko so jih zgradili na novo, v Posočju pa je bila večina postojank obnovljenih ali dograjenih na odsluženih vojaških stavbah. Tako je temelj Gomiščkega zavetišča na Krnu nekdanji italijanski spomenik in zavetišče Alberto Picco, Koča pod Bogatinom je

služila kot avstrijska vojaška bolnišnica, Zasavska koča na Prehodavcih, Koča na Planini Razor ter Dom dr. Klementa Juga pa so bili prvotno namenjeni pripadnikom fašistične obmejne milice. V prispevku se bom posvetil Domu dr. Klementa Juga v Lepeni, ki letos praznuje 60. obletnico kot planinski dom. Minuciozno zgrajen, sicer pa tipična italijanska stavba predvojnega obdobja, ki odraža robustnost, estetskost, mogočnost in popredmetenje trajnosti. Stavba je bila zgrajena pred natanko 80 leti za varovanje meje med obema kraljevinama.

Lepena v italijanskih rokah

Italijanska vojska je mejo dejansko zasedla že takoj po koncu vojne, vendar se je vojaško utrjevanje začelo šele po desetletju z gradnjo utrjenih vojašnic finančne straže G. d. F. in obmejne straže G. a. F., nadaljevalo pa z vojaškimi objekti fašistične obmejne milice M. V. S. N. (*Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale*, slovensko Prostovoljna milica

Zadnja različica načrta vojašnice iz leta 1932
Vir: Archivio di Stato di Gorizia

državne varnosti, v nadaljevanju milica). Zaradi uniforme se je njenih pripadnikov prijel vzdevek črnosrajčniki. Glavna zadolžitev dobro plačanih in zagrizenih prostovoljcev je bila zagotavljanje javnega reda in miru ter skrb za "pravo držo" novih italijanskih državljanov. Dolina Lepena je zaradi neposredne bližine meje spadala v prvo črto utrd, imenovano varnostno območje (*Zona di Sicurezza*). Kakor po drugih dolinah in pogostejših prehodih so tudi v Lepeni zgradili vojašnico, v kateri bi oficirji in vojaki živeli in nadzorovali mejo ter od tam imeli dober pogled na okolico. Pred prihodom fašistične stranke na oblast je imela pristojnosti za nadzor meje še kraljeva finančna straža v okviru Ministrstva za finance, da bi preprečevala tihotapstvo. Tudi sedež brigade finančne straže je bil leta 1923 zgrajen v Lepeni.

¹ *Planinski vestnik*, 1953, št. 12, str. 752.

² P. Mikša, K. Ajlec: *Slovensko planinstvo*, 2011, str. 188.

Gradnja nove vojašnice obmejne milice

Gradnja vojašnice je bila v domeni Urada za gradnjo inženirskih objektov, posebna komisija v Tolminu pa je izbrala lokacijo "V Koncu", torej v zatrepu Lepene. Dela so se začela poleti 1932. Gradnja je potekala hitro, tako da je bil objekt kljub težavam z vremenom in večkratnim spremembam načrtov dokončan v enem letu. Iz poročila s konca leta 1934 je razvidno, da je bilo v vojašnici nastanjenih 20 pripadnikov milice, od tega 1 oficir, 3 podoficirji in 16 črnosrajčnikov.³

V letih 1942 in 1943 sta bila zgrajena še vodno zajetje in vodovod, ki še danes opravljata svojo funkcijo. Objekt je svojemu namenu služil do konca druge svetovne vojne, ko je Italija izgubila nadzor nad našim ozemljem.

Vojašnica postane planinska postojanka

Po priključitvi k Jugoslaviji so nekatere italijanske stavbe dobile status družbene lastnine, večina vojaških objektov pa je prešla v upravljanje Jugoslovanske ljudske armade. Veliko stavb je bilo opustošenih in v slabem stanju, zato se za njihovo obnovo in uporabo niso posebno zanimali, predvsem tistih na težko dostopnih in odmaknjenih mestih. Na željo zagnanih članov novoustanovljenega

PD Nova Gorica je okrajni ljudski odbor Bovec kmalu dosegel dogovor z JLA glede objekta v Lepeni. Ta je prešel v upravljanje PD Nova Gorica, s čimer je bila želja novogoriških planincev o izhodišni točki za Krnsko pogorje ter povezavi na bohinjsko in tolminsko stran korak bliže k uresničitvi.⁴

Stavbo je društvo začelo obnavljati leta 1952. Z danes nepredstavljenim številom ur prostovoljnega dela in dodatno podporo PZS je društvu uspelo dela končati julija naslednje leto in dom 19. julija 1953 predati namenu. Člani so se odločili, da bo nova planinska postojanka nosila ime dr. Klementa Juga, uglednega in prezgodaj umrlega alpinista in filozofa iz Solkana. Društvo je v naslednjih letih veliko sredstev namenilo dodatni obnovi in vzdrževanju. V celoti so obnovili notranjost, leta 1960 pa v bližnji stavbi uredili depandanso, s čimer so podvojili število prenočišč. Dom je postajal priljubljen in je predstavljal idealno izhodišče za izlete v hribe in tudi za večdnevno bivanje. Pozneje so uredili električno napeljavo (leta 1967), zbiralnik vode in vodovod (leta 1971) ter zgradili prizidek s sanitarijami in kletjo (leta 1973). Deset let pozneje je dom dobil novo streho. Leta 1984 je vrata odprl planinski dom pri Krnskih jezerih, s čimer pa se je obisk v Lepeni začel opazno zmanjševati.

Dom živi in bo živel tudi v prihodnje

Čeprav so po tem vlagali predvsem v novozgrajeni dom pri Krnskih jezerih, je bil dom v Lepeni redno vzdrževan, vsa dela pa temeljito izvedena. Obnovljen je bil leta 2008, ko je društvo poleg notranjih del obnovilo del fasade in verande pred vhodom, sanitarije v bližnjem seniku ter zgradilo čistilno napravo.⁵

V letu 2013 je dom praznoval 60. obletnico preureditve v planinsko postojanko. Ob tem je dobil novo preobleko, ki si jo, glede na starost, tudi zasluži. Veliko srečo imamo, da je stavba v odličnem stanju in je ohranila skoraj vse prvotne elemente, od katerih izstopajo predvsem zunanji gabariti, jeklena polkna in vrata. Zgodovina je zrcalo preteklega dela in dogajanja. Lahko nam pomaga doseči boljše stanje in utreti pot v boljši jutri. Za obiske v postojankah bo vse bolj pomembna kakovost ponujenih storitev in medčloveških odnosov. Dom dr. Klementa Juga v Lepeni je odličen primer ohranjanja kulturne dediščine, za katero so v preteklosti poskrbeli planinci. In če so si ti v petdesetih letih prejšnjega stoletja želeli svojo postojanko postaviti prav tu, je šest desetletij pozneje želja po nadaljevanju dela predhodnikov in ohranjanju dediščine ostala. Verjamem, da se za prihodnost tako stavbe kakor tudi planinskega (so)delovanja ni bati. ●

³ Podatki in načrt objavljeni z dovoljenjem Državnega arhiva v Gorici, protokol št. 2629/28.34.01.10 z dne 13. 11. 2013.

⁴ Zbornik ob 35-letnici PD Nova Gorica in odprtju doma pri Krnskih jezerih, 1984, str. 102.

⁵ Zbornik ob 60. obletnici PD Nova Gorica, 2009, str. 214.

Odprtje Doma dr. Klementa Juga v Lepeni 19. 7. 1953 Vir: Pokrajinski arhiv Nova Gorica